

DOBROWOLNY POWRÓT

Regulacje prawne w zakresie polityki powrotowej

Anna Kosińska • Paweł Wojtasik (red.)

FUNDACJA INSTYTUT NA RZECZ PAŃSTWA PRAWA
Lublin 2014

DOBROWOLNY POWRÓT

Regulacje prawne
w zakresie polityki powrotowej

Anna Kosińska
Paweł Wojtasik (red.)

FUNDACJA INSTYTUT NA RZECZ PAŃSTWA PRAWA
Lublin 2014

Publikacja wydana w ramach projektu „Wsparcie Dobrowolnych Powrotów na Lubelszczyźnie II” realizowanego przez Fundację Instytut na rzecz Państwa Prawa. Projekt współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Powrotów Imigrantów oraz budżetu państwa.

Copyright by Fundacja Instytut na rzecz Państwa Prawa 2014

Autorzy: Anna Kosińska
Paweł Wojtasik (red.)

Wydawca: Fundacja Instytut na rzecz Państwa Prawa
ul. Chopina 14/70, 20-023 Lublin
tel./fax: +48 81 743 68 05
e-mail: fundacja@panstwoprawa.org
www.panstwoprawa.org

ISBN 978-83-62551-52-1

Za treść niniejszej publikacji odpowiada wyłącznie Instytut na rzecz Państwa Prawa i opinie zawarte w niniejszej książce nie odzwierciedlają w żadnym wypadku oficjalnego stanowiska Komisji Europejskiej, która nie ponosi odpowiedzialności za sposób wykorzystania udostępnionych informacji.

Spis treści

Słowo wstępne	5
Rozdział 1	
Regulacja polityki powrotowej w Unii Europejskiej	7
1.1. Migracje powrotowe w świetle Dyrektywy 2008/115	7
1.2. Europejski Fundusz Migracji i Azylu	10
Rozdział 2.	
Polskie regulacje prawne w zakresie powrotów	19
2.1. Zagadnienia wstępne.....	19
2.2. Ustawa o cudzoziemcach z dnia 12 grudnia 2013 r.	21
2.2.1. Decyzja o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu	21
2.2.2. Realizacja dobrowolnego powrotu w świetle nowej ustawy o cudzoziemcach	26
2.2.3. Przymusowe wykonanie decyzji o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu	29
2.2.4. Pobyt w ośrodku strzeżonym lub w areszcie w celu wydalenia	30
2.2.5. Wykaz osób uznanych za niepożądane na terytorium RP	33
2.3. Ustawa o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium RP i dobrowolny powrót realizowany przez Urząd do Spraw Cudzoziemców.....	35
2.4. Międzynarodowa Organizacja do Spraw Migracji i program wspomaganych dobrowolnych powrotów.....	37
2.5. Samodzielna organizacja dobrowolnego powrotu	43
Rozdział 3.	
Doświadczenia realizacji projektu.....	45
3.1. Działania podejmowane w projekcie	45
3.2. Rekomendacje	46
Wykaz aktów prawnych i dokumentów	47

Słowo wstępne

Szanowni Czytelnicy,

Niniejsza publikacja została przygotowana w ramach działań projektu „Wsparcie Dobrowolnych Powrotów na Lubelszczyźnie II”, realizowanego od 1 stycznia 2013 r. przez Instytut na rzecz Państwa Prawa.

W ciągu ostatnich kilku lat polska polityka powrotowa realizowana w ramach Europejskiej Polityki Migracyjnej, doświadczyła istotnych zmian. W lipcu 2012 r. został przyjęty program „Polityka Migracyjna Polski – stan obecny i postulowane zmiany”, zaś w kwietniu 2012 r. ostatecznie do prawa polskiego została implementowana „dyrektywa powrotowa”. Równocześnie trwały prace nad nową ustawą o cudzoziemcach, która została uchwalona 12 grudnia 2013 r. i weszła w życie 1 maja 2014 r.

Celem naszej publikacji jest promocja idei dobrowolnego powrotu obywateli państw trzecich do krajów pochodzenia jak i przekazanie podstawowych informacji prawnych na ten temat.

Opracowanie przybliży regulacje prawne w zakresie dobrowolnych powrotów, zarówno na poziomie europejskim (dyrektywa 2008/115), jak i krajowym. W rozdziale II znalazło się omówienie przepisów nowej ustawy o cudzoziemcach dotyczących powrotów dobrowolnych jak i przymusowych, a także ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium RP w zakresie, w jakim dotyczą organizacji powrotów dobrowolnych realizowanych przez Szefa Urzędu ds. Cudzoziemców. Szczególna uwaga została poświęcona możliwościom realizacji tzw. wspomaganym dobrowolnym powrotów przez Międzynarodową Organizację ds. Migracji. Publikację zamykają rekomendacje i wnioski płynące ze współpracy Instytutu na rzecz Państwa Prawa z instytucjami współrealizującymi powroty na gruncie prawa polskiego.

Życzymy owocnej lektury

Autorzy

ROZDZIAŁ 1

Regulacja polityki powrotowej w Unii Europejskiej

1.1. Migracje powrotowe w świetle Dyrektywy 2008/115

Tworzenie zrębów unijnej polityki w dziedzinie migracji i azylu stało się możliwe poprzez utworzenie tzw. **przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości (PWBS)** na mocy Traktatu Amsterdamskiego. Obecnie art. 3 ust. 2 Traktatu o Unii Europejskiej stanowi:

Unia zapewnia swoim obywatelom przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości bez granic wewnętrznych, w której zagwarantowana jest swoboda przepływu osób, w powiązaniu z właściwymi środkami w odniesieniu do kontroli granic zewnętrznych, azylu, imigracji, jak również zapobiegania i zwalczania przestępczości.¹

Działania w zakresie PWBS są kompetencjami dzielonymi UE i państw członkowskich (art. 4 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej)².

Podstawowym aktem prawnym regulującym kwestie dotyczące powrotów obywateli państw trzecich jest tzw. **dyrektywa powrotowa**, tj. dyrektywa 2008/115 w sprawie wspólnych norm i procedur stosowanych przez państwa członkowskie w odniesieniu do powrotów nielegalnie przebywających obywateli państw trzecich, która została przyjęta, by zapewnić przejrzyste i sprawiedliwe zasady określające skuteczną politykę powrotów³.

¹ Wersja skonsolidowana Traktatu o Unii Europejskiej, Dz. Urz. UE C 326/13 z 26 października 2012 r.

² Wersja skonsolidowana Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, Dz. Urz. UE C 326/47 z 26 października 2012 r.

³ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/115/WE z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie wspólnych norm i procedur stosowanych przez państwa członkowskie w odniesieniu do powrotów nielegalnie przebywających obywateli państw trzecich, Dz. Urz. UE L 348/98 z 24 grudnia 2008 r.

Zgodnie z art. 1, dyrektywa określa *wspólne normy i procedury, które mają być stosowane przez państwa członkowskie w odniesieniu do powrotów nielegalnie przebywających obywateli państw trzecich, zgodnie z prawami podstawowymi jako zasadami ogólnymi prawa wspólnotowego oraz prawa międzynarodowego, w tym z obowiązkami w zakresie ochrony uchodźców oraz praw człowieka.*

Punkt 10 Preambuły dyrektywy wprowadza zasadę preferowania powrotów dobrowolnych nad przymusowymi. Zgodnie z nim, *aby zachęcać do powrotów dobrowolnych, państwa członkowskie powinny zapewnić lepszą pomoc i doradztwo w tym zakresie oraz jak najlepiej wykorzystywać stosowne możliwości finansowania dostępne w ramach Europejskiego Funduszu Powrotów Imigrantów.*

W Preambule zwrócono również uwagę na standardy dotyczące ochrony praw podstawowych w procesie powrotowym, takie jak:

- 1) obowiązek implementacji dyrektywy przez państwa członkowskie **bez dyskryminacji** ze względu na płeć, rasę, kolor skóry, pochodzenie etniczne lub społeczne, cechy genetyczne, język, religię lub światopogląd, przekonania polityczne lub inne, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną (pkt 21 Preambuły);
- 2) kierowanie się przy wprowadzaniu dyrektywy **dobrem dziecka** zgodnie z Konwencją Organizacji Narodów Zjednoczonych o prawach dziecka z 1989 r. (pkt 22 Preambuły);
- 3) wprowadzanie dyrektywy zgodnie z **prawem do poszanowania życia rodzinnego** zagwarantowanym w Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (pkt 22 Preambuły).

Zasady te powtórzone zostały w art. 5 dyrektywy, zgodnie z którym *wprowadzając w życie niniejszą dyrektywę, państwa członkowskie należyście uwzględniają a) dobro dziecka; b) życie rodzinne; c) stan zdrowia danego obywatela państwa trzeciego i przestrzegają zasady non-refoulement.*

Ponadto w pkt 24 Preambuły podkreślono, że niniejsza dyrektywa *nie narusza praw podstawowych i jest zgodna z zasadami uznanymi w szczególności w Karcie praw podstawowych Unii Europejskiej.*

Zgodnie z definicjami zawartymi w dyrektywie:

- 1) **„powrót”** oznacza *powrót obywatela państwa trzeciego wynikający z dobrowolnego lub przymusowego wykonania zobowiązania do powrotu do: państwa*

pochodzenia, lub kraju tranzytu, zgodnie ze wspólnotowymi lub dwustronnymi umowami o readmisji lub z innymi porozumieniami, lub innego państwa trzeciego, do którego dany obywatel państwa trzeciego zdecyduje się dobrowolnie powrócić i przez które zostanie przyjęty (art. 3 pkt 3 dyrektywy);

- 2) **„dobrowolny wyjazd”** oznacza zastosowanie się do zobowiązania do powrotu w terminie, który został w tym celu określony w decyzji o zobowiązaniu do powrotu (art. 3 pkt 8 dyrektywy).

Zasady dobrowolnego wyjazdu zostały szczegółowo określone w art. 7 dyrektywy powrotowej. Zgodnie z nim, w *decyzji nakazującej powrót* wyznacza się odpowiedni termin dobrowolnego wyjazdu, który wynosi **od siedmiu do trzydziestu dni**. Państwa członkowskie mogą określić w prawie krajowym, że termin ten jest wyznaczany jedynie na wniosek danego obywatela państwa trzeciego. W takim przypadku państwa członkowskie informują danych obywateli państw trzecich o możliwości złożenia takiego wniosku.

Warto dodać, że:

- Cudzoziemiec **ma prawo wyjechać wcześniej** niż określa to termin w decyzji zobowiązującej do powrotu (art. 7 ust. 1);
- Organy państwa członkowskiego, jeśli jest to konieczne *przedłużają termin dobrowolnego wyjazdu, uwzględniając w danym przypadku szczególne okoliczności, takie jak długość pobytu, obecność dzieci uczęszczających do szkoły oraz istnienie innych związków rodzinnych i społecznych* (art. 7 ust. 2);
- Organy państwa członkowskiego mogą nałożyć na cudzoziemca określone obowiązki do czasu realizacji dobrowolnego powrotu, takie jak *regularne zgłaszanie się do danego organu, wpłacenie odpowiedniej kaucji, dostarczenie dokumentów lub obowiązek przebywania w określonym miejscu* (art. 7 ust. 3);
- W szczególnych przypadkach organy państwa członkowskiego mogą wytrzymać się z określaniem dobrowolnego powrotu lub wyznaczyć termin krótszy niż 7 dni (m.in. w sytuacji, *gdy istnieje ryzyko ucieczki lub jeżeli wniosek o pozwolenie na legalny pobyt został odrzucony jako oczywiście bezzasadny lub zawierający fałszywe informacje, lub jeżeli dana osoba stanowi zagrożenie dla porządku publicznego, bezpieczeństwa publicznego lub bezpieczeństwa narodowego* - art. 7 ust. 4);

Pojęcia dotyczące powrotów dobrowolnych stosowane w prawie europejskim zostały zdefiniowane w **Raporcie European Migration Network (EMN)** dotyczącym realizacji dobrowolnego powrotu w państwach członkowskich⁴. Zgodnie z nim:

- termin **„voluntary return”** to wyjazd do kraju pochodzenia, wspomagany lub niezależny, oparty na wolnej woli („dobrowolny powrót”);
- **„assisted voluntary return”** to wspomagane dobrowolne powroty, z którymi związana jest różnego rodzaju pomoc dla powracających np. pomoc pieniężna na założenie działalności gospodarczej w kraju pochodzenia;
- **„voluntary departure”** to dobrowolny wyjazd, podjęty zgodnie z terminem określonym w decyzji zobowiązaniowej;
- **„forced return”** to powrót przymusowy polegający na przymusowej realizacji decyzji nakazującej cudzoziemcowi wyjazd.

Termin transponowania dyrektywy do porządków prawnych państw członkowskich wyznaczony został na dzień **24 grudnia 2010 r.** Polska implementowała dyrektywę powrotową dopiero w kwietniu 2012 r.⁵.

1.2. Europejski Fundusz Migracji i Azylu

Zgodnie z art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej, Unia zapewnia swoim obywatelom przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości bez granic wewnętrznych, gwarantująca swobodę przepływu osób. Jednak PWBS to nie tylko kwestie związane z mobilnością obywateli, ale także takie obszary jak obywatelstwo unijne, kontrola i ochrona granic zewnętrznych UE, kwestie azylu i imigracji, polityki wizowej, jak również współpraca policyjna i sądowa m.in. w zakresie zapobiegania i zwalczania przestępczości.

Realizacja celów PWBS, wśród których wymienić można choćby kształtowanie polityki migracyjnej i azylowej jest niemożliwa bez niezbędnego wsparcia budżetowego. Dla zapewnienia skutecznej realizacji polityki migracyjnej w Unii Europejskiej oraz wspo-

⁴ *Programmes and strategies in the EU Member States fostering Assisted Voluntary Returns to and Re-integration in Third Countries, European Migration Network, March 2011, dostępny na stronie www.emn.intrasoft-intl.com*

⁵ Ustawa z dnia 27 kwietnia 2012 r. o zmianie ustawy o cudzoziemcach oraz ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, Dz. U. 2012.589.

magania działań państw członkowskim w tym zakresie, stworzono odpowiednie instrumenty finansowe. Powołane zostały przede wszystkim cztery fundusze: Europejski Fundusz Uchodźczy (EFU), Europejski Fundusz na rzecz Integracji Obywateli Państw Trzecich (EFI), Europejski Fundusz Powrotów Imigrantów (EFPI) oraz Fundusz Granic Zewnętrznych (FGZ). Ponadto w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego stworzono dwa programy szczegółowe: „Zapobieganie i walka z przestępczością” (ISEC) oraz „Zapobieganie, środki gotowości i usuwanie następstw aktów terroryzmu oraz innych zagrożeń dla bezpieczeństwa” (CIPS).

Fundusze były **głównymi instrumentami finansowymi programu ogólnego SOLID „Solidarność i zarządzanie przepływami migracyjnymi”**, ustanowionego na lata 2007-2012, którego celem było polepszenie zarządzania ruchami migracyjnymi na poziomie Unii Europejskiej i wzmocnienie solidarności pomiędzy państwami członkowskimi. Działania programu skupiały się na kwestiach kontroli granic zewnętrznych, powrotów nielegalnych migrantów do krajów pochodzenia, integracji migrantów legalnie przebywających w Unii Europejskiej i kwestii azylowych.

Polityka powrotowa UE otrzymała wsparcie ze strony Europejskiego Funduszu Powrotów Imigrantów (European Return Fund), powołanego decyzją Parlamentu Europejskiego i Rady z 23 maja 2007 r.⁶ **na okres od 1 stycznia 2008 r. do 31 grudnia 2013 r.** Całkowity budżet Funduszu na lata 2008-2013 określono w wysokości 676 mln euro⁷. Założono, że cele Funduszu⁸ będą realizowane w ramach wieloletniego okresu programowania w latach 2008-2013. Natomiast w związku z obowiązującą zasadą kwalifikowalności wydatków do 30 czerwca roku „n+1,5”, projekty współfinansowane przez EFPI, mogą być w praktyce realizowane do 30 czerwca 2015 r.

W związku z pracami nad ramami finansowymi na lata 2014-2020 instytucje unijne dostrzegły potrzebę uproszczenia struktury instrumentów finansowych w dziedzinie

6 Decyzja nr 575/2007/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 maja 2007 r. ustanawiająca Europejski Fundusz Powrotów Imigrantów na lata 2008-2013 jako część programu ogólnego „Solidarność i zarządzanie przepływami migracyjnymi”, Dz. Urz. UE L 144/45 z 6 czerwca 2007 r.

7 Ogólna kwota dostępna dla Polski w ramach 6 rocznych alokacji Funduszu wyniosła 18 084 375,67 euro.

8 Wśród celów szczegółowych Funduszu, zgodnie z art. 2 decyzji ustanawiającej EFPI, wymieniono: *wprowadzenie i usprawnienie organizacji oraz realizacji zintegrowanego zarządzania powrotem imigrantów przez państwa członkowskie; wzmocnienie współpracy między państwami członkowskimi w ramach zintegrowanego zarządzania powrotami imigrantów i wprowadzeniem go w życie; promowanie skutecznego i jednolitego stosowania wspólnych norm w kwestii powrotów imigrantów zgodnie z rozwojem polityki w tej dziedzinie.*

spraw wewnętrznych. Przy realizacji projektów dotowanych poprzez instrumenty SOLID zwrócono uwagę na zróżnicowanie i fragmentację zasad regulujących programy wydatkowania. Wskazywano na niepotrzebnie skomplikowane procedury oraz trudności w zakresie realizacji założeń i kontroli. Sytuacja taka prowadziła do znacznych obciążeń administracyjnych co przekładało się na błędy w dokumentacjach projektowych czy też opóźnienia w płatnościach zaliczkowych, a tym samym opóźnienia w realizacji założeń programowych.

Dlatego też w celu uproszczenia struktury programów z zakresu spraw wewnętrznych zdecydowano się na zmniejszenie ilości funduszy do dwóch. Rozporządzeniami z 16 kwietnia 2014 r. zostały powołane:

- Fundusz Azylu, Migracji i Integracji⁹ (*Asylum, Migration and Integration Fund*)
- Fundusz Bezpieczeństwa Wewnętrznego¹⁰ (*Internal Security Fund*).

Jak wskazano w preambule (pkt 5) do rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 516/2014, *nowa **dwufilarowa struktura finansowania w dziedzinie spraw wewnętrznych** powinna przyczynić się do uproszczenia, racjonalizacji, konsolidacji i przejrzystości finansowania w tej dziedzinie. Należy dążyć do tworzenia synergii oraz zapewniania spójności i komplementarności między różnymi funduszami i programami, mając również na celu przeznaczanie środków finansowych na wspólne cele. Należy jednak unikać jakiegokolwiek nakładania się różnych instrumentów finansowania.*

W ramach **Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego** tworzy się dwa instrumenty wsparcia finansowego. Pierwszy z nich dotyczy granic zewnętrznych i wiz z budżetu

9 Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 516/2014 z dnia 16 kwietnia 2014 r. ustanawiające Fundusz Azylu, Migracji i Integracji, zmieniające decyzję Rady 2008/381/WE oraz uchylające decyzje Parlamentu Europejskiego i Rady nr 573/2007/WE i nr 575/2007/WE oraz decyzję Rady 2007/435/WE, Dz. Urz. UE L 150/168 z 20 maja 2014 r. oraz Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 514/2014 z dnia 16 kwietnia 2014 r. ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Funduszu Azylu, Migracji i Integracji oraz instrumentu na rzecz wsparcia finansowego współpracy policyjnej, zapobiegania i zwalczania przestępczości oraz zarządzania kryzysowego, Dz. Urz. UE L 150/112 z 20 maja 2014 r.

10 Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 513/2014 z dnia 16 kwietnia 2014 r. ustanawiające, w ramach Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego, instrument na rzecz wsparcia finansowego współpracy policyjnej, zapobiegania i zwalczania przestępczości oraz zarządzania kryzysowego oraz uchylające decyzję Rady 2007/125/WSiSW, Dz. Urz. UE L 150/93 z 20 maja 2014 r. oraz Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 515/2014 z dnia 16 kwietnia 2014 r. ustanawiające, w ramach Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego, instrument na rzecz wsparcia finansowego w zakresie granic zewnętrznych i wiz oraz uchylające decyzję nr 574/2007/WE, Dz. Urz. UE L 150/143 z 20 maja 2014 r.

tem ogólnym w wysokości 2 760 mln euro. Natomiast drugi instrument ma za zadanie wspieranie współpracy policyjnej, zapobiegania i zwalczanie przestępczości oraz zarządzanie kryzysowe. Jego budżet ogólny to 1 004 mln euro. Oba instrumenty wsparcia finansowego mają ten sam cel, tzn. przyczynianie się do zapewnienia wysokiego poziomu bezpieczeństwa w Unii Europejskiej.

Instrument na rzecz **wsparcia w zakresie granic i wiz** chce zapewnić bezpieczeństwo w UE przede wszystkim poprzez wspieranie wspólnej polityki wizowej w celu ułatwienia legalnego podróżowania, zapewnienia równego traktowania obywateli państw trzecich oraz przeciwdziałania nielegalnej migracji. Wysoki poziom bezpieczeństwa w UE ma zostać również osiągnięty poprzez wspieranie zarządzania granicami w celu zapewnienia, wysokiego poziomu ochrony granic zewnętrznych, a z drugiej strony – sprawnego przekraczania granic zewnętrznych zgodnie z dorobkiem Schengen.

Natomiast instrument na rzecz **wsparcia współpracy policyjnej w zakresie zwalczania przestępczości** dąży do zapewnienia bezpieczeństwa w UE poprzez zapobieganie i zwalczanie przestępczości transgranicznej oraz wzmacniania koordynacji i zacieśniania współpracy między organami ścigania państw członkowskich a odpowiednimi państwami trzecimi. Ponadto instrument ma wspierać wzmacnianie zdolności państw członkowskich oraz Unii do skutecznego zarządzania ryzykami związanymi z bezpieczeństwem i zarządzania kryzysowego oraz przygotowania i ochrony ludzi i infrastruktury krytycznej przed atakami terrorystycznymi i innymi zdarzeniami związanymi z zagrożeniem dla bezpieczeństwa.

Nie wiele mniejsze środki finansowe zostały zarezerwowane dla drugiego z „nowych” Funduszy. Całkowity budżet **Funduszu Azylu, Migracji i Integracji** (FAMI), ustanowionego **na okres od dnia 1 stycznia 2014 r. do dnia 31 grudnia 2020 r.**, określony został na kwotę **3 137 mln euro**. Porównując tę sumę do budżetów jakimi dysponowały trzy poprzednie Fundusze – EFU, EFI oraz EFPI, czyli kwotą 2 129 mln euro¹¹, oznacza to znaczący wzrost na wydatki związane z polityką migracyjną i azylową UE.

W preambule do rozporządzenia ustanawiającego FAMI, zwraca się uwagę na konieczność **zwiększenia elastyczności i uproszczenia procedur**. Jednocześnie, przy wdra-

¹¹ Sumy określone w decyzjach powołujących Fundusze, kształtowały się następująco: EFU – 628 mln euro, EFPI – 676 mln euro (w obu przypadkach na okres 1 stycznia 2008 r. - 31 grudnia 2013 r.) oraz EFI – 825 mln euro (na okres 1 stycznia 2007 r. - 31 grudnia 2013 r.).

żania Funduszu, należy stosować zasady przewodnie, którymi są efektywność środków i jakość wydatkowania. Ponadto wdrażanie Funduszu powinno być w najwyższym stopniu skuteczne i łatwe dla użytkownika, a zarazem spełnić wymogi związane z przewidywalnością oraz zapewnić sprawiedliwy i przejrzysty podział zasobów. Wszystko to ma służyć możliwości zrealizowania celów ogólnych i szczegółowych stawianych przed FAMI.

W art. 3 ust. 1 rozporządzenia ustanawiającego FAMI możemy zapoznać się z **celem ogólnym Funduszu**, którym jest *przyczynianie się do skutecznego zarządzania przepływami migracyjnymi i do realizacji, wzmocnienia i rozwoju wspólnej polityki w zakresie azylu, ochrony uzupełniającej i ochrony czasowej oraz wspólnej polityki imigracyjnej z pełnym poszanowaniem praw i zasad zapisanych w Karcie praw podstawowych Unii Europejskiej.*

Realizując cel ogólny, FAMI wpływa również na wykonanie **celów szczegółowych**, do których, zgodnie z art. 3 ust. 2, zalicza się:

- a) *wzmocnienie i rozwinięcie wszelkich aspektów wspólnego europejskiego systemu azylowego, w tym jego wymiaru zewnętrznego;*
- b) *wspieranie legalnej migracji do państw członkowskich zgodnie z ich potrzebami gospodarczymi i społecznymi, takimi jak potrzeby rynku pracy, przy jednoczesnym zagwarantowaniu spójności systemów imigracyjnych państw członkowskich, oraz promowanie skutecznej integracji obywateli państw trzecich;*
- c) *ulepszanie sprawiedliwych i skutecznych strategii powrotów w państwach członkowskich, które to strategie przyczyniają się do walki z nielegalną imigracją, z naciskiem na zapewnienie trwałego charakteru powrotu oraz skutecznej readmisji w krajach pochodzenia i tranzytu;*
- d) *wzmocnienie – w tym przez praktyczną współpracę – solidarności i podziału odpowiedzialności pomiędzy państwami członkowskimi, w szczególności w odniesieniu do tych państw, których zjawisko przepływów migracyjnych i azylowych dotyczy w największym stopniu.*

Jak wynika z analizy celów szczegółowych, działania Funduszu skupiać się będą na czterech podstawowych obszarach, czyli tworzeniu wspólnego europejskiego systemu azylowego, ustanowieniu i opracowaniu strategii integracji oraz wykorzystania potencjału legalnej migracji, opracowaniu programu powrotów oraz solidarności państw

członkowskich. Działania projektowe w ramach FAMI będzie można realizować tylko w ramach wymienionych wyżej celów szczególnych, wśród których państwa członkowskie w ramach Programów Krajowych określają swoje priorytety.

Do **grupy docelowej Funduszu**, art. 5 rozporządzenia zalicza:

- a) *osoby korzystające ze statusu uchodźcy lub statusu osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej w rozumieniu dyrektywy 2011/95/UE;*
- b) *osoby ubiegające się o jedną z form ochrony międzynarodowej, o których mowa w lit. a), które jeszcze nie otrzymały ostatecznej decyzji;*
- c) *osoby korzystające z tymczasowej ochrony w rozumieniu dyrektywy 2001/55/WE;*
- d) *osoby, które są przesiedlane lub zostały przesiedlane do państwa członkowskiego, lub osoby które są przekazywane lub zostały przekazane z państwa członkowskiego.*

Warto zwrócić uwagę, że rozporządzenie zawiera liczne definicje pojęć lub sformułowań związanych z ideą powrotów obywateli państw trzecich do krajów pochodzenia. Wśród definicji zawartych w art. 2 rozporządzenia ustanawiającego FAMI znajdziemy m.in. pojęcie „**powrót**”, które oznacza *proces powrotu obywatela państwa trzeciego – wynikający z dobrowolnego lub przymusowego zastosowania się do zobowiązania do powrotu, zgodnie z definicją zawartą w art. 3 dyrektywy 2008/115/WE*. Natomiast „**wydalenie**” oznacza *wykonanie zobowiązania do powrotu, czyli fizyczny przewóz danej osoby poza terytorium państwa członkowskiego, zgodnie z definicją zawartą w art. 3 dyrektywy 2008/115/WE*. „**Dobrowolny wyjazd**” zaś zgodnie z definicją umieszczoną w rozporządzeniu oznacza *zastosowanie się do zobowiązania do powrotu w terminie, który został w tym celu określony w decyzji nakazującej powrót, zgodnie z definicją zawartą w art. 3 dyrektywy 2008/115/WE*.

W preambule rozporządzenia powołującego FAMI (pkt 26) podkreślono jak ważna jest *poprawa zarządzania wszelkimi aspektami powrotów obywateli państw trzecich, mając na uwadze stałe sprawiedliwe i skuteczne wdrażanie wspólnych norm dotyczących powrotów, w szczególności norm określonych w dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/115/WE*. Prawodawcy unijni uznają, że **dobrowolne i przymusowe powroty są ze sobą powiązane**, a nawet wzajemnie się wzmacniają. Dlatego też w interesie nie tylko UE, ale również państw członkowskich, leży stymulowanie państw, aby w swoich działaniach związanych z zarządzaniem powrotami wzmacniały wzajemne

uzupełnianie się tych dwóch form powrotów. Rozporządzenie wskazuje na potrzebę zachęcania państw członkowskich, aby dawały **pierwszeństwo dobrowolnym powrotom**. Jednak z drugiej strony **istnieje potrzeba przeprowadzania wydaleń** w celu ochrony spójności polityki imigracyjnej i azylowej Unii oraz systemów imigracyjnych i azylowych państw członkowskich. Tak więc możliwość wydaleń jest warunkiem niezbędnym dla zapewnienia niepodważalności tej polityki i dla egzekwowalności zasad państwa prawa, co stanowi z kolei istotny element tworzenia przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości (pkt 28 preambuły).

Dla zapewnienia skuteczności polityki powrotowej, zgodnie z pkt 29 preambuły, *istotne jest, aby Fundusz wspierał szczególne środki w kraju powrotu w stosunku do osób powracających, aby zapewnić im skuteczny powrót na dobrych warunkach do miejscowości lub regionu ich pochodzenia oraz aby wzmocnić ich trwałą reintegrację z tamtejszą społecznością.*

W preambule rozporządzenia podkreślono także znaczenie **umów o readmisji**. Wskazano również na potrzebę uzupełniania i wspierania przez FAMI działań podejmowanych przez **Europejską Agencję Zarządzania Współpracą Operacyjną na Zewnętrznych Granicach Państw Członkowskich Unii Europejskiej**, m.in. w zakresie organizowania wspólnych działań dotyczących powrotów.

W ramach celu szczegółowego określonego jako ulepszanie sprawiedliwych i skutecznych strategii powrotów w państwach członkowskich, FAMI jest ukierunkowany na (art. 11 rozporządzenia):

- a) *obywateli państw trzecich, którzy nie otrzymali jeszcze ostatecznej decyzji odmownej w sprawie swojego wniosku o zezwolenie na pobyt czasowy, legalny pobyt lub przyznanie ochrony międzynarodowej w państwie członkowskim i którzy mogą zdecydować się na dobrowolny powrót;*
- b) *obywateli państw trzecich korzystający z prawa pobytu czasowego, legalnego pobytu lub ochrony międzynarodowej w rozumieniu dyrektywy 2011/95/UE lub objęci ochroną tymczasową w rozumieniu dyrektywy 2001/55/WE w państwie członkowskim, którzy zdecydowali się na dobrowolny powrót;*
- c) *obywateli państw trzecich znajdujący w państwie członkowskim, którzy nie spełniają warunków lub przestali spełniać warunki wjazdu do państwa członkowskiego lub pobytu w tym państwie, w tym obywatele państw trzecich, których termin wydalenia został przesunięty zgodnie z art. 9 i art. 14 ust. 1 dyrektywy 2008/115/WE.*

Warto dodać, że rozporządzenie przyjęte 16 kwietnia 2014 r. weszło w życie następnego dnia po jego opublikowaniu w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej, czyli 21 maja 2014 r. i od tego momentu wiąże w całości i jest bezpośrednio stosowane w państwach członkowskich zgodnie z Traktatami. Natomiast, zgodnie z art. 32, stosuje się je od dnia 1 stycznia 2014 r.

ROZDZIAŁ 2

Polskie regulacje prawne w zakresie powrotów

2.1. Zagadnienia wstępne

Aktami prawnymi regulującymi powroty cudzoziemców w prawie polskim są:

- **Ustawa o cudzoziemcach** z dnia 12 grudnia 2013 r., która weszła w życie 1 maja 2014 r.¹² (wraz z aktami wykonawczymi);
- **Ustawa o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium RP** z dnia 13 czerwca 2003 r.¹³ ze zmianami, który weszły w życie 1 maja 2014 r. (wraz z aktami wykonawczymi).

Problematyka powrotów dobrowolnych została ponadto uregulowana w:

- **Porozumieniu między Ministrem Spraw Wewnętrznych i Administracji Rzeczypospolitej Polskiej a Międzynarodową Organizacją do Spraw Migracji w sprawie współpracy w zakresie dobrowolnych powrotów cudzoziemców opuszczających terytorium Rzeczypospolitej Polskiej** z dnia 12 lipca 2005 r.¹⁴;
- **Rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie wysokości pomocy dla cudzoziemców ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy** z dnia 10 listopada 2011 r.¹⁵

Na podstawie obecnie obowiązujących regulacji prawnych, dobrowolny powrót cudzoziemca może:

- 1) mieć charakter wspomagany i być realizowany przy wsparciu Międzynarodowej Organizacji ds. Migracji (IOM),

12 Dz. U. 2013.1650.

13 Tekst jedn.: Dz. U. 2012.680.

14 M.P. 2006.3.46.

15 Dz. U. 2011.261.1564.

- 2) być organizowany przez Szefa Urzędu ds. Cudzoziemców (UDSC),
- 3) być zorganizowany samodzielnie przez cudzoziemca w związku z wydaniem mu decyzji o zobowiązaniu do powrotu.

Mimo, że Polska uczestniczyła w realizacji unijnej polityki migracyjnej, to założenia polskiej polityki migracyjnej przygotowane zostały w dokumencie **„Polityka Migracyjna Polski – stan obecny i postulowane działania”**, przyjętym 31 lipca 2012 r.¹⁶.

W dokumencie odniesiono się również do polityki powrotowej - *polityka powrotów jest powszechnie postrzegana jako ważne narzędzie przeciwdziałania nielegalnym migracjom, ograniczające stan niepożądany, jakim jest nielegalny pobyt cudzoziemców, a także spełniające istotną rolę prewencyjną*¹⁷.

Wśród zaproponowanych w dokumencie rekomendacji w zakresie powrotów dobrowolnych znalazły się:

- *rozszerzenie kategorii cudzoziemców, którzy mogą skorzystać z programu dobrowolnego powrotu o osoby, które uzyskały na terytorium Polski ochronę uzupełniającą oraz o osoby będące ofiarami handlu ludźmi, również te, które nie wyraziły chęci udziału w programie wsparcia świadka/ofiary handlu ludźmi;*
- *zapewnienie możliwości korzystania z pomocy reintegracyjnej cudzoziemcom, których powroty są w całości organizowane przez Urząd do Spraw Cudzoziemców;*
- *systematyczne prowadzenie badań na temat skuteczności przeprowadzanych dobrowolnych powrotów oraz pomocy reintegracyjnej*¹⁸.

Aktualne dane dotyczące migracji na terenie Polski i Unii Europejskiej prezentuje strona internetowa Krajowego Punktu Kontaktowego European Migration Network:
www.emn.gov.pl

¹⁶ *Polityka Migracyjna Polski – stan obecny i postulowane działania*. Dokument przygotowany przez grupę roboczą ds. przygotowania Strategii Migracyjnej Polski, powołaną w ramach Zespołu do Spraw Migracji, przyjęty przez Zespół do Spraw. Dokument jest dostępny w Biuletynie Informacji Publicznej MSW – www.bip.msw.gov.pl

¹⁷ *Polityka Migracyjna Polski – stan obecny i postulowane działania*, s. 48.

¹⁸ Tamże, s. 55.

2.2. Ustawa o cudzoziemcach z dnia 12 grudnia 2013 r.

2.2.1. Decyzja o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu

Podstawę prawną opuszczenia przez obywatela państwa trzeciego terytorium Rzeczypospolitej Polskiej stanowi co do zasady **decyzja o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu**. Decyzję taką wydaje, zgodnie z art. 310 ustawy, **komendant oddziału Straży Granicznej lub komendant placówki Straży Granicznej**

- **z urzędu** - o ile stwierdzi istnienie przestanki uzasadniającej wydanie decyzji o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu;
- **na wniosek**: wojewody, Ministra Obrony Narodowej, Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Szefa Agencji Wywiadu, organu Służby Celnej, komendanta wojewódzkiego lub komendanta powiatowego (miejskiego) Policji (wówczas decyzję wydaje komendant właściwy ze względu na siedzibę organu występującego z wnioskiem albo miejsce pobytu cudzoziemca).

Organem wyższego stopnia w stosunku do komendanta oddziału Straży Granicznej lub komendanta placówki Straży Granicznej w sprawach o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu jest **Szef Urzędu ds. Cudzoziemców** (art. 321 ustawy).

Zgodnie z art. 302 ustawy o cudzoziemcach, decyzję o zobowiązaniu do powrotu wydaje się m.in. w przypadku, gdy cudzoziemiec:

- 1) *przebywa lub przebywał na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej bez ważnej wizy lub innego ważnego dokumentu uprawniającego go do wjazdu na to terytorium i pobytu na nim*
- 2) *nie opuścił terytorium Rzeczypospolitej Polskiej **po wykorzystaniu dopuszczalnego okresu jego pobytu** na terytorium wszystkich lub niektórych państw obszaru Schengen, do którego był uprawniony bez konieczności posiadania wizy*
- 3) *nie opuścił terytorium Rzeczypospolitej Polskiej po wykorzystaniu dopuszczalnego okresu jego pobytu wskazanego w wizie Schengen w każdym okresie 180 dni, lub po wykorzystaniu dopuszczalnego okresu pobytu na podstawie wizy krajowej*
- 4) **wykonyje lub wykonywał pracę bez wymaganego zezwolenia na pracę lub zarejestrowanego w powiatowym urzędzie pracy oświadczenia pracodawcy o zamiarze powierzenia mu wykonywania pracy, lub został ukarany karą grzywny za nielegalne wykonywanie pracy**

- 5) podjął **działalność gospodarczą niezgodnie z przepisami** obowiązującymi w tym zakresie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej
- 6) **nie posiada środków finansowych** niezbędnych do pokrycia kosztów pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, podróży powrotnej do państwa pochodzenia lub zamieszkania albo tranzytu przez terytorium Rzeczypospolitej Polskiej do państwa trzeciego, które udzieli pozwolenia na wjazd, i nie wskazał wiarygodnych źródeł uzyskania takich środków finansowych
- 7) obowiązuje wpis danych cudzoziemca **do wykazu cudzoziemców, których pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest niepożądany**
- 8) dane cudzoziemca znajdują się w **Systemie Informacyjnym Schengen do celów odmowy wjazdu**, jeżeli cudzoziemiec przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w ramach ruchu bezwizowego lub na podstawie wizy Schengen, z wyłączeniem wizy upoważniającej tylko do wjazdu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i pobytu na tym terytorium
- 9) wymagają tego **względy obronności lub bezpieczeństwa państwa** lub ochrony **bezpieczeństwa i porządku publicznego lub interes** Rzeczypospolitej Polskiej
- 10) **przekroczył lub usiłował przekroczyć granicę wbrew przepisom prawa**
- 11) został **skazany prawomocnym wyrokiem** w Rzeczypospolitej Polskiej na karę pozbawienia wolności podlegającą wykonaniu i istnieją podstawy do przeprowadzenia postępowania w sprawie przekazania go za granicę w celu wykonania orzeczonej wobec niego kary
- 12) przebywa poza strefą przygraniczną, w której zgodnie z zezwoleniem na przekraczanie granicy w ramach małego ruchu granicznego może przebywać
- 13) przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej po upływie okresu pobytu, do którego był uprawniony na podstawie zezwolenia na przekraczanie granicy w ramach małego ruchu granicznego
- 14) dalszy pobyt cudzoziemca na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej będzie stanowił zagrożenie **dla zdrowia publicznego, co zostało potwierdzone badaniem lekarskim**, lub dla stosunków międzynarodowych innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej
- 15) cel i warunki pobytu cudzoziemca na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej są niezgodne z deklarowanymi, chyba że przepisy prawa dopuszczają ich zmianę

- 16) została wydana **decyzja o odmowie nadania statusu uchodźcy lub udzielenia ochrony uzupełniającej** lub decyzja o umorzeniu postępowania w sprawie nadania statusu uchodźcy i nie opuścił on terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w terminie i przypadku, o którym mowa w art. 299 ust. 6 pkt 2.

Zgodnie z art. 323 ustawy, organ Straży Granicznej **odnotowuje w dokumencie podróży cudzoziemca wydanie decyzji o zobowiązaniu** cudzoziemca do powrotu oraz niezwłocznie informuje o tym organ, który wystąpił z wnioskiem o jej wydanie.

Ponadto organ prowadzący postępowanie ma obowiązek pouczyć cudzoziemca o możliwości złożenia wniosku o nadanie statusu uchodźcy (art. 304), zaś postępowanie w sprawie zobowiązania **zawiesza się** w wypadku wszczęcia postępowania o nadanie statusu uchodźcy (art. 305).

Decyzja o zobowiązaniu do powrotu **wygasa natomiast z mocy prawa**, jeśli cudzoziemiec posiada status uchodźcy, korzysta z ochrony uzupełniającej, przebywa na podstawie zezwolenia dla ofiar handlu ludźmi lub zezwolenia na pobyt czasowy ze względu na inne okoliczności (art. 306).

Na podstawie art. 307, w dniu, w którym decyzja o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu stanie się ostateczna, z mocy prawa następuje unieważnienie wizy krajowej, wygaśnięcie zezwolenia na pobyt czasowy oraz zezwolenia na pracę.

Decyzji o zobowiązaniu do powrotu nie wydaje się w przypadkach określonych w art. 303 ustawy, czyli w sytuacji gdy cudzoziemiec:

- 1) posiada **status uchodźcy**, korzysta z ochrony uzupełniającej
- 2) udzielono mu **zgody na pobyt ze względów humanitarnych** lub zgody na pobyt tolerowany lub zachodzą przestanki do ich udzielenia
- 3) udzielono mu zezwolenia, o którym mowa w art. 187 pkt 6 lub 7, lub
- 4) **jest matronkiem obywatela polskiego albo cudzoziemca posiadającego zezwolenie na pobyt stały lub zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego UE** na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i nie sprzeciwiają się temu względy obronności lub bezpieczeństwa państwa lub ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego, chyba że celem zawarcia związku małżeńskiego lub jego istnienia jest obejście niniejszej ustawy

- 5) przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie wizy Schengen wydanej w celu, o którym mowa w art. 60 ust. 1 pkt 23, upoważniającej tylko do wjazdu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i pobytu na tym terytorium, zezwolenia, o którym mowa w art. 181 ust. 1, albo zezwolenia, o którym mowa w art. 176
- 6) udzielono mu **zezwolenia na pobyt stały lub zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego UE** na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, lub
- 7) posiada zezwolenie pobytowe lub inne zezwolenie uprawniające do pobytu, udzielone przez inne państwo obszaru Schengen, i nie sprzeciwiają się temu względy obronności lub bezpieczeństwa państwa lub ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego, chyba że cudzoziemiec nie udał się niezwłocznie na terytorium tego państwa obszaru Schengen po pouczeniu go o obowiązku wyjazdu na terytorium tego państwa, o którym mowa w art. 314
- 8) jest **czasowo oddelegowany w celu świadczenia usług na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przez pracodawcę mającego siedzibę na terytorium innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej**, państwa członkowskiego Europejskiego Stowarzyszenia Wolnego Handlu (EFTA) – strony umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym lub Konfederacji Szwajcarskiej oraz jest uprawniony do przebywania i zatrudnienia na terytorium tego państwa, jeżeli decyzja o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu miałyby zostać wydana z uwagi na przebywanie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej bez ważnej wizy lub innego ważnego dokumentu uprawniającego do wjazdu na to terytorium i pobytu na nim lub ze względu na przekroczenie lub usiłowanie przekroczenia granicy wbrew przepisom prawa, lub
- 9) **może zostać niezwłocznie przekazany do państwa trzeciego na podstawie umowy międzynarodowej o przekazywaniu** i przyjmowaniu osób po uprzednim zatrzymaniu go w związku z przekroczeniem granicy wbrew przepisom prawa
- 10) **może być niezwłocznie doprowadzony do granicy, jeżeli został zatrzymany w strefie nadgranicznej** bezpośrednio po nieumyślnym przekroczeniu granicy wbrew przepisom prawa,
- 11) może zostać niezwłocznie przekazany do innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej, państwa członkowskiego Europejskiego Stowarzyszenia Wolnego Handlu (EFTA) – strony umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym

lub Konfederacji Szwajcarskiej na podstawie obowiązującej w dniu 13 stycznia 2009 r. umowy międzynarodowej o przekazywaniu i przyjmowaniu osób

- 12) *przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie zaświadczenia, o którym mowa w art. 170*

Zgodnie z art. 318 ustawy o cudzoziemcach, **w decyzji o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu orzeka się o zakazie ponownego wjazdu oraz określa się okres tego zakazu.** Zakaz ponownego wjazdu jest ponadto orzekany w przypadku wydania decyzji zobowiązującej, w której nie określono terminu dobrowolnego powrotu bądź określono termin dobrowolnego powrotu, ale zakaz jest orzekany na wypadek gdyby cudzoziemiec nie zastosował się do terminu dobrowolnego powrotu lub gdyby usiłował bądź przekroczył granicę wbrew przepisom prawa (art. 318 ust. 2).

Zakaz wjazdu jest orzekany, zgodnie z art. 319 ustawy, na następujące okresy:

- 1) **od 6 miesięcy do 3 lat** – w przypadkach, o których mowa w art. 302 ust. 1 pkt 1–3, 6, 10, 12, 13, 15 lub 16 (m.in. gdy cudzoziemiec przebywa lub przebywał na terytorium RP bez ważnej wizy, nie opuścił terytorium RP po wykorzystaniu dopuszczalnego okresu jego pobytu na terytorium wszystkich lub niektórych państw obszaru Schengen, nie posiada środków finansowych niezbędnych do pokrycia kosztów pobytu na terytorium RP, przekroczył lub usiłował przekroczyć granicę wbrew przepisom prawa, przebywa poza strefą przygraniczną, w której zgodnie z zezwoleniem na przekraczanie granicy w ramach małego ruchu granicznego może przebywać, przebywa na terytorium RP po upływie okresu pobytu, do którego był uprawniony na podstawie zezwolenia na przekraczanie granicy w ramach małego ruchu granicznego, została wydana decyzja o odmowie nadania statusu uchodźcy lub udzielenia ochrony uzupełniającej),
- 2) **od 1 roku do 3 lat** – w przypadkach, o których mowa w art. 302 ust. 1 pkt 4 lub 5 (gdy cudzoziemiec wykonuje lub wykonywał pracę bez wymaganego zezwolenia na pracę lub zarejestrowanego w powiatowym urzędzie pracy oświadczenia pracodawcy o zamiarze powierzenia mu wykonywania pracy oraz gdy podjął działalność gospodarczą niezgodnie z przepisami obowiązującymi w tym zakresie na terytorium RP),
- 3) **od 3 lat do 5 lat** – w przypadkach, o których mowa w art. 302 ust. 1 pkt 7, 8, 11 lub 14 (m.in. gdy obowiązuje wpis danych cudzoziemca do wykazu cudzoziemców, których pobyt na terytorium RP jest niepożądany, dane cudzoziemca

znajdują się w Systemie Informacyjnym Schengen do celów odmowy wjazdu, cudzoziemiec został skazany prawomocnym wyrokiem w RP na karę pozbawienia wolności podlegającą wykonaniu i istnieją podstawy do przeprowadzenia postępowania w sprawie przekazania go za granicę w celu wykonania orzeczonej wobec niego kary oraz dalszy pobyt cudzoziemca na terytorium RP będzie stanowił zagrożenie dla zdrowia publicznego, co zostało potwierdzone badaniem lekarskim),

- 4) **5 lat** – w przypadkach, o których mowa w art. 302 ust. 1 pkt 9 (tj. w przypadku, gdy wymagają tego względy obronności lub bezpieczeństwa państwa lub ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego lub interes RP).

Zakaz wjazdu może być cofnięty w drodze decyzji w przypadkach określonych w art. 320 ustawy, tj. wtedy, gdy cudzoziemiec wykaże, że:

- 1) wykonał obowiązki wynikające z decyzji o zobowiązaniu do powrotu,
- 2) jego ponowny wjazd na terytorium RP lub innych państw obszaru Schengen ma nastąpić ze względu na uzasadnione okoliczności, zwłaszcza ze względów humanitarnych,
- 3) została mu przyznana pomoc w dobrowolnym powrocie.

2.2.2. Realizacja dobrowolnego powrotu w świetle nowej ustawy o cudzoziemcach

Regulacje dotyczące powrotu dobrowolnego zostały umieszczone w Rozdziale 2 Działu VII ustawy o cudzoziemcach. Zgodnie z art. 315 ustawy, w *decyzji o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu określa się termin dobrowolnego powrotu, który wynosi od 15 do 30 dni, liczony od dnia doręczenia decyzji.*

Warto zwrócić uwagę, że polski prawodawca wydłużył minimalny termin dobrowolnego powrotu do 15 dni, mimo, że dyrektywa powrotowa w art. 7 przewiduje termin od 7 do 30 dni. **Terminu dobrowolnego powrotu nie określa się** w przypadkach określonych w art. 315 ust. 2 ustawy, czyli gdy:

- 1) *istnieje prawdopodobieństwo ucieczki cudzoziemca lub*
- 2) *wymagają tego względy obronności lub bezpieczeństwa państwa lub ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego.*

W sytuacji, gdyby cudzoziemiec usiłował bądź przekroczył nielegalnie granicę przed terminem dobrowolnego powrotu, termin dobrowolnego powrotu wygasa z mocy prawa (art. 315 ust. 6).

Szczególnie istotny z punktu widzenia ochrony interesów cudzoziemca jest przepis art. 316 ustawy, zgodnie z którym **organ wydający decyzję o zobowiązaniu, może przedłużyć termin dobrowolnego powrotu** w sytuacji, gdy:

- 1) *cudzoziemiec jest obowiązany do osobistego stawiennictwa przed polskim organem władzy publicznej,*
- 2) *obecności cudzoziemca na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej wymaga interes Rzeczypospolitej Polskiej,*
- 3) *obecności cudzoziemca na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej wymaga wyjątkowa **sytuacja osobista cudzoziemca wynikająca w szczególności z długości pobytu cudzoziemca na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, z łączących cudzoziemca więzi o charakterze rodzinnym i społecznym lub z potrzeby kontynuowania nauki przez małoletnie dziecko cudzoziemca.***

Termin dobrowolnego powrotu może być **przedłużony** również po wydaniu decyzji zobowiązaniowej na wniosek cudzoziemca (art. 316 ust. 3). Jednak w żadnym wypadku termin ten **nie może być dłuższy niż 1 rok.**

Celem **zabezpieczenia terminu dobrowolnego powrotu** (art. 317), cudzoziemiec może być zobowiązany, do czasu wyjazdu do:

- *zgłaszania się w określonych odstępach czasu do organu wskazanego w decyzji – do dnia, w którym nastąpi dobrowolny powrót*
- *wpłaty zabezpieczenia pieniężnego w wysokości określonej w decyzji, nie niższej niż dwukrotność minimalnego wynagrodzenia przewidzianego w przepisach o minimalnym wynagrodzeniu za pracę*
- *przekazania do depozytu organowi wskazanemu w decyzji dokumentu podróży*
- *zamieszkiwania w wyznaczonym w decyzji miejscu – do dnia, w którym nastąpi dobrowolny powrót.*

O zastosowaniu jednego lub kilku powyższych środków orzeka się w decyzji zobowiązaniowej (art. 317 ust. 2). Ponadto do czasu dobrowolnego wyjazdu cudzoziemcowi nie wolno zmieniać miejsca zamieszkania.

Jeśli w stosunku do cudzoziemca w decyzji zobowiązaniowej został orzeczony zakaz wjazdu na podstawie art. 319 ustawy to w przypadku otrzymania przyznania pomocy w dobrowolnym powrocie, organ wydający decyzję może, na wniosek cudzoziemca, cofnąć taki zakaz.

Na podstawie art. 334 ustawy, podmiot, do którego statutowych obowiązków należy organizacja dobrowolnych powrotów, może zorganizować cudzoziemcowi, na jego wniosek, pomoc w dobrowolnym powrocie. **Pomoc taka może być przyznana następującym kategoriom cudzoziemców** na podstawie art. 334 ust. 2:

- *osobom ubiegającym się o nadanie statusu uchodźcy, których wnioski o nadanie tego statusu ze względów formalnych zostały pozostawiony bez rozpoznania*
- *osobom którym wydano decyzję o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu, z wyjątkiem decyzji o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu, w której nie określono terminu dobrowolnego powrotu, lub z wyjątkiem innego przypadku, gdy decyzja ta podlega przymusowemu wykonaniu*
- *osobom przebywającym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie zaświadczenia, o którym mowa w art. 170, lub na podstawie zezwolenia na pobyt czasowy, o którym mowa w art. 176.*

Na podstawie art. 335 ustawy, **finansowanie pomocy w dobrowolnym powrocie obejmuje:** pokrycie kosztów podróży, opłat administracyjnych, które są związane z uzyskaniem dokumentów podróży, wiz i zezwoleń, kosztów wyżywienia, opieki medycznej, kosztów organizacji powrotu przez podmiot je organizujący, a także innych niezbędnych kosztów w celu zapewnienia humanitarnego i bezpiecznego powrotu.

Aby zapobiegać nadmiernemu wykorzystywaniu instrumentu powrotów wspomaganym, zgodnie z art. 334 ust. 5, **kolejna pomoc w dobrowolnym powrocie może być udzielona nie wcześniej niż po upływie 2 lat** od dnia opuszczenia przez cudzoziemca terytorium RP w związku z finansowaniem pomocy w powrocie przez Komendanta Głównego SG. Wymogu tego nie stosuje się jednak w przypadku ofiar handlu ludźmi oraz małoletnich bez opieki.

Co istotne, organ wydający decyzję zobowiązaniową, **informuje cudzoziemca o możliwości skorzystania z pomocy w dobrowolnym powrocie**, o ile taka osoba spełnia kryteria określona w art. 334 ust. 2.

2.2.3. Przymusowe wykonanie decyzji o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu

Zgodnie z art. 329 ustawy o cudzoziemcach w sytuacji, gdy cudzoziemiec nie opuści dobrowolnie terytorium RP w terminie określonym w decyzji o zobowiązaniu do powrotu, decyzja o zobowiązaniu podlega **przymusowemu wykonaniu**.

Ponadto decyzja podlega przymusowemu wykonaniu w sytuacji, gdy:

- w decyzji nie określono terminu dobrowolnego powrotu,
- po wydaniu decyzji o zobowiązaniu do powrotu zaistniało ryzyko ucieczki cudzoziemca lub dalszy jego pobyt na terytorium RP stanowić może zagrożenie dla obronności lub bezpieczeństwa państwa lub ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego.

Zgodnie z art. 329 ust. 3 ustawy, **przymusowe wykonanie decyzji** o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu polega na doprowadzeniu cudzoziemca do granicy albo do portu lotniczego albo morskiego państwa, do którego zostaje doprowadzony.

Decyzji o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu nie wykonuje się w następujących przypadkach, określonych w art. 330 ustawy:

- 1) *Jeśli wobec cudzoziemca toczy się postępowanie w sprawie nadania mu **statu su uchodźcy***
- 2) *jeśli wobec cudzoziemca toczy się postępowanie w sprawie udzielenia mu zgody **na pobyt ze względów humanitarnych, zgody na pobyt tolerowany** lub zezwolenia, o którym mowa w art. 176 lub art. 181 ust. 1*
- 3) *cudzoziemcowi udzielono **zgody na pobyt ze względów humanitarnych** lub zgody na pobyt tolerowany lub zachodzą przestanki do jej udzielenia*
- 4) *cudzoziemiec przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie: **wizy Schengen** upoważniającej tylko do wjazdu na terytorium Rzeczypospoli-*

tej Polskiej wydanej w celu, o którym mowa w art. 60 ust. 1 pkt 23, lub zezwolenia, o którym mowa w art. 181 ust. 1, lub

- 5) *cudzoziemiec przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie zaświadczenia, o którym mowa w art. 170*
- 6) *cudzoziemiec jest **matronkiem obywatela polskiego** albo cudzoziemca posiadającego zezwolenie na pobyt stały lub zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego UE na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i nie sprzeciwiają się temu względy obronności lub bezpieczeństwa państwa lub ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego, chyba że celem zawarcia związku małżeńskiego lub jego istnienia jest obojętne niniejszej ustawy, lub*
- 7) *wobec cudzoziemca orzeczono w Rzeczypospolitej Polskiej środek zapobiegawczy w postaci zakazu opuszczania kraju.*

Ograniczone są również możliwości **wykonania decyzji o zobowiązaniu wobec małoletniego cudzoziemca**. Decyzja taka może być wykonana, zgodnie z art. 332, jeśli:

- 1) *cudzoziemiec ten ma w państwie, do którego został zobowiązany powrócić, zapewnioną opiekę rodziców, innych osób pełnoletnich lub instytucji opiekuńczych, zgodnie ze standardami określonymi w Konwencji o prawach dziecka (...)*
- 2) *powrót odbywa się pod opieką przedstawiciela ustawowego lub cudzoziemca tego przekazuje się jego przedstawicielowi ustawowemu albo przedstawicielowi właściwych władz państwa, do którego nastąpi powrót.*

2.2.4. Pobyt w ośrodku strzeżonym lub w areszcie w celu wydalenia

Zgodnie z pkt 16 Preambuły dyrektywy powrotowej, stosowanie środków detencyjnych w celu wydalenia należy ograniczyć i uzależnić od tego, czy jest ono proporcjonalne w odniesieniu do zastosowanych środków i zakładanych celów. Zastosowanie środka detencyjnego jest uzasadnione tylko w celu przygotowania powrotu lub wykonania wydalenia oraz jeśli zastosowanie łagodniejszych środków przymusu byłoby niewystarczające.

Zgodnie z art. 394 ust. 1 ustawy o cudzoziemcach, cudzoziemiec, wobec którego zachodzą okoliczności uzasadniające wydanie mu decyzji o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu albo który uchyla się od wykonania obowiązków określonych w tej decy-

zji, albo nie wywiązuje się z obowiązków określonych w postanowieniu o zastosowaniu wobec niego środków, o których mowa w art. 398 ust. 3, może być zatrzymany na okres nie dłuższy niż 48 godzin. **Zatrzymania cudzoziemca dokonuje Straż Graniczna albo Policja.**

Cudzoziemca zwalnia się w przypadku, gdy w ciągu 48 godzin od chwili zatrzymania nie został przekazany do dyspozycji sądu i nie został złożony wniosek o umieszczenie go w ośrodku strzeżonym lub w areszcie w celu wydalenia bądź też jeśli w ciągu 24 godzin od przekazania go do dyspozycji sądu nie doręczono mu postanowienia o umieszczeniu w strzeżonym ośrodku lub w areszcie w celu wydalenia (art. 394 ust. 5). Cudzoziemiec może być zwolniony również na polecenie sądu lub jeśli ustaną przesłanki jego zatrzymania.

Zgodnie z art. 398 ustawy, **cudzoziemca umieszcza się w ośrodku strzeżonym, jeśli:**

- 1) *istnieje prawdopodobieństwo wydania decyzji o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu bez określenia terminu dobrowolnego powrotu lub*
- 2) *wydano decyzję o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu bez określenia terminu dobrowolnego powrotu, lub*
- 3) *cudzoziemiec nie opuścił terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w terminie określonym w decyzji o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu, a natychmiastowe wykonanie tej decyzji nie jest możliwe, lub*
- 4) *cudzoziemiec nie wywiązuje się z obowiązków określonych w postanowieniu o zastosowaniu wobec niego środków, o których mowa w ust. 3.*

W przypadku, gdy **nie zachodzą przesłanki o umieszczeniu w ośrodku**, a wobec cudzoziemca nie wydano jeszcze decyzji zobowiązaniowej (na podstawie art. 398 ust. 2), cudzoziemiec może być zobowiązany do:

- 1) **zgłaszania się w określonych odstępach czasu do organu** Straży Granicznej wskazanego w postanowieniu,
- 2) **wpłaty zabezpieczenia pieniężnego** w wysokości określonej w postanowieniu, nie niższej niż dwukrotność minimalnego wynagrodzenia przewidzianego w przepisach o minimalnym wynagrodzeniu za pracę,
- 3) **przekazania dokumentu podróży** do depozytu organowi wskazanemu w postanowieniu,

- 4) **zamieszkiwania w miejscu wyznaczonym** w postanowieniu – do czasu wykonania decyzji o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu.

Ponadto zgodnie z art. 400 ustawy, postanowienia o umieszczeniu cudzoziemca w strzeżonym ośrodku lub o zastosowaniu wobec niego aresztu dla cudzoziemców nie wydaje się, jeżeli:

- 1) mogłoby to spowodować niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia cudzoziemca;
- 2) stan psychofizyczny cudzoziemca może uzasadniać domniemanie, że cudzoziemiec był poddany przemocy.

Sąd wydając postanowienie o umieszczeniu cudzoziemca w strzeżonym ośrodku, ma obowiązek określenia w postanowieniu okresu pobytu cudzoziemca, który nie może być dłuższy niż **3 miesiące** (art. 403 ustawy). Okres pobytu może być następnie **przedłużony** w przypadku, gdy:

- istnieje uzasadnione przypuszczenie, że okres wykonania decyzji o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu ulegnie przedłużeniu
- cudzoziemiec, któremu wydano decyzję o zobowiązaniu do powrotu nie współpracuje z organem Straży Granicznej w zakresie wykonania tej decyzji
- wykonanie decyzji o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu jest tymczasowo niemożliwe z powodu opóźnień w uzyskaniu od państw trzecich dokumentów niezbędnych do tego celu.

Zgodnie z art. 403 ust. 3, **okres pobytu w strzeżonym ośrodku lub w areszcie dla cudzoziemców nie może przekroczyć 12 miesięcy, przy czym każde kolejne postanowienie sądu w tej sprawie wydaje się na okres nie dłuższy niż 3 miesiące.**

Maksymalny okres pobytu w ośrodku wynosi, zgodnie z art. 403 ust. 5 (w przypadku złożenia skargi przez cudzoziemca do sądu administracyjnego) **18 miesięcy**. Jednakże, zgodnie z dyrektywą z art. 403 ust. 6, **cudzoziemiec powinien być umieszczany w ośrodku na jak najkrótszy okres.**

2.2.5. Wykaz osób uznanych za niepożądane na terytorium RP

Wykaz osób uznanych za niepożądane na terytorium RP prowadzi **Szef Urzędu ds. Cudzoziemców**. Do wykazu wpisuje się dane cudzoziemców w sytuacjach określonych na podstawie art. 435 ustawy, gdy:

- 1) *cudzoziemcowi została wydana decyzja o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu z orzeczonym zakazem wjazdu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub zakazem wjazdu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i innych państw obszaru Schengen;*
- 2) *cudzoziemiec został skazany prawomocnym wyrokiem w:*
 - a) *Rzeczypospolitej Polskiej – za przestępstwo umyślne lub przestępstwo skarbowe na karę grzywny lub karę pozbawienia wolności lub*
 - b) *innym państwie niż państwo obszaru Schengen – za przestępstwo stanowiące zbrodnię w rozumieniu prawa polskiego, lub*
 - c) *Rzeczypospolitej Polskiej lub innym państwie obszaru Schengen – za przestępstwo na karę pozbawienia wolności powyżej jednego roku;*
- 3) *wjazd lub pobyt cudzoziemca na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest niepożądany ze względu na zobowiązania wynikające z postanowień ratyfikowanych umów międzynarodowych obowiązujących Rzeczpospolitą Polską*
- 4) *wymagają tego względy obronności lub bezpieczeństwa państwa lub ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego lub interes Rzeczypospolitej Polskiej;*
- 5) *cudzoziemiec po uprzednim zatrzymaniu go w związku z przekroczeniem granicy wbrew przepisom prawa został przekazany do państwa trzeciego na podstawie umowy międzynarodowej o przekazywaniu i przyjmowaniu osób.*

Dane cudzoziemca umieszczane są w wykazie **z urzędu lub na wniosek** następujących organów, określonych w art. 440 ustawy: Ministra Obrony Narodowej, ministra właściwego do spraw finansów publicznych, ministra właściwego do spraw zagranicznych, Komendanta Głównego Policji, Komendanta Głównego Straży Granicznej, Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Szefa Agencji Wywiadu, Szefa Służby Celnej, Prezesa Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu lub wojewody.

Dane umieszczane są w wykazie, zgodnie z art. 438, na okres:

- 1) **określony w decyzji o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu**, jeżeli orzeczono w niej o zakazie ponownego wjazdu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej albo zakazie ponownego wjazdu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i innych państw obszaru Schengen;
- 2) **3 lat od dnia przekazania cudzoziemca** do państwa trzeciego na podstawie umowy międzynarodowej o przekazywaniu i przyjmowaniu osób, po uprzednim zatrzymaniu go w związku z przekroczeniem granicy wbrew przepisom prawa;
- 3) **5 lat od dnia zakończenia odbywania kary pozbawienia wolności** orzeczonej na podstawie wyroku będącego podstawą do umieszczenia danych w wykazie, jeżeli cudzoziemiec został skazany na karę co najmniej 3 lat pozbawienia wolności;
- 4) **3 lat od dnia zakończenia odbywania kary pozbawienia wolności** orzeczonej na podstawie wyroku będącego podstawą do umieszczenia danych w wykazie, jeżeli cudzoziemiec został skazany na karę pozbawienia wolności poniżej 3 lat;
- 5) **3 lat od dnia uprawomocnienia się wyroku** będącego podstawą do umieszczenia danych w wykazie, jeżeli orzeczono wobec cudzoziemca karę grzywny;
- 6) warunkowego zawieszenia kary pozbawienia wolności, od dnia uprawomocnienia się wyroku, o którym mowa w art. 435 ust. 1 pkt 2, jeżeli wobec cudzoziemca orzeczono karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania;
- 7) wynikający z umów międzynarodowych obowiązujących Rzeczpospolitą Polską, będących podstawą do umieszczenia danych cudzoziemca w wykazie
- 8) **nie dłuższy niż 5 lat**, z możliwością przedłużenia na kolejne okresy, z których żaden nie przekracza 5 lat, w przypadku wpisów umieszczonych w wykazie ze względu na fakt, że wjazd lub pobyt cudzoziemca może stanowić zagrożenie obronności lub bezpieczeństwa państwa lub ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego lub naruszyć interes Rzeczypospolitej Polskiej.

Dane cudzoziemca umieszczane są w wykazie **począwszy od dnia** wykonania decyzji o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu, upływu terminu dobrowolnego powrotu określonego w decyzji o zobowiązaniu w przypadku braku informacji o wykonaniu

powrotu dobrowolnie bądź też od momentu wydania decyzji o zobowiązaniu, gdy nie określono w niej terminu dobrowolnego powrotu (art. 438 ust. 2).

2.3. Ustawa o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium RP i dobrowolny powrót realizowany przez Urząd do Spraw Cudzoziemców

Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej określa zasady, warunki i tryb udzielania cudzoziemcom ochrony na terytorium RP oraz organy właściwe w tych sprawach (art. 1)¹⁹.

Zgodnie z art. 70 ust. 1 ustawy znajdującym się w rozdziale V (Pomoc dla cudzoziemców ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy): *wnioskodawcy oraz osobie, w imieniu której wnioskodawca występuje, zapewnia się pomoc socjalną i opiekę medyczną oraz można zapewnić: 1) pomoc w dobrowolnym powrocie do kraju, do którego mają prawo wjazdu, zwaną dalej „pomocą w dobrowolnym powrocie”.*

Pomoc w dobrowolnym powrocie nie może być, zgodnie z art. 70 ust. 2, przyznana **osobie**, która:

- 1) korzysta z ochrony uzupełniającej;
- 2) przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie zgody na pobyt ze względów humanitarnych lub zgody na pobyt tolerowany
- 3) przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie zezwolenia na pobyt czasowy, zezwolenia na pobyt stały lub zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego Unii Europejskiej;
- 4) przebywa w placówce opiekuńczo-wychowawczej;
- 5) przebywa w strzeżonym ośrodku lub areszcie w celu wydalenia;
- 6) jest tymczasowo aresztowana lub odbywa karę pozbawienia wolności.

Wniosek o pomoc w dobrowolnym powrocie, złożony przez osoby wymienione powyżej, pozostawia się bez rozpoznania.

¹⁹ Tekst jedn.: Dz. U. 2012.680.

Na podstawie art. 75 ustawy, pomocy w powrocie można udzielić cudzoziemcowi:

- 1) *w stosunku do którego wszczęto postępowanie w sprawie nadania mu statusu uchodźcy, które zakończyło się decyzją o odmowie nadania mu statusu uchodźcy lub udzielenia mu ochrony uzupełniającej;*
- 2) *który po złożeniu wniosku o nadanie statusu uchodźcy zrezygnował z ubiegania się o ten status.*

Kolejna pomoc w powrocie może być udzielona, analogicznie do postanowień ustawy o cudzoziemcach, **po upływie 2 lat** od dnia, w którym cudzoziemiec opuścił terytorium RP z wykorzystaniem takiej pomocy (art. 75 ust. 1 a).

Pomoc w dobrowolnym powrocie, udzielona na podstawie art. 75 ust. 2 ustawy, **obejmuje:**

- *koszty podróży;*
- *koszty opłat administracyjnych związanych z uzyskaniem dokumentu podróży oraz niezbędnych wiz i zezwoleń;*
- *koszty wyżywienia w podróży;*
- *koszty opieki medycznej w podróży;*
- *koszty organizacji dobrowolnego powrotu przez podmiot, do którego statutowych obowiązków należy organizacja dobrowolnych powrotów.*

Decyzję w sprawie przyznania pomocy w dobrowolnym powrocie wydaje Szef Urzędu ds. Cudzoziemców na wniosek cudzoziemca. Wniosek taki cudzoziemiec powinien złożyć nie później niż *przed upływem 30 dni liczonych od dnia, w którym decyzja o odmowie nadania mu statusu uchodźcy lub udzielenia ochrony uzupełniającej lub decyzja o umorzeniu postępowania w sprawie nadania mu statusu uchodźcy stała się ostateczna* (art. 75 ust. 3a). W przypadku niezachowania terminu, wniosek zostaje pozostawiony bez rozpoznania.

Powrót, zgodnie z art. 75 ust. 4, **następuje w sposób zorganizowany przez Szefa Urzędu**. Zgodnie z art. 82 c, *Szef Urzędu może zlecić organizacjom międzynarodowym, na podstawie umów międzynarodowych, organizację dobrowolnego powrotu.*

Na podstawie art. 86, ustawodawca udzielił delegacji ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych, do określenia w drodze rozporządzenia wysokości pomocy na pokrycie kosztów wyżywienia cudzoziemca w podróży w związku z dobrowolnym powrotem do

kraju, do którego cudzoziemiec ma prawo wjazdu oraz terminu i sposobu wypłaty tych świadczeń.

Zgodnie z **Rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie wysokości pomocy dla cudzoziemców ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy** z dnia 10 listopada 2011 r.²⁰ (par. 8):

1. *Wysokość pomocy na pokrycie kosztów wyżywienia cudzoziemca w podróży w związku z dobrowolnym powrotem do kraju, do którego cudzoziemiec ma prawo wjazdu(...) wynosi 23 zł na dzień podróży.*
2. *Pomoc, o której mowa w ust. 1, jest udzielana na okres nie dłuższy niż 3 dni.*
3. *Kwota przeznaczona na pomoc, o której mowa w ust. 1, jest wypłacana nie wcześniej niż na 7 i nie później niż na 2 dni przed dobrowolnym powrotem cudzoziemca (...).*

Co ważne, Urząd nie zapewnia pomocy reintegracyjnej. Z tego też powodu większość powracających cudzoziemców korzysta z pomocy Międzynarodowej Organizacji do Spraw Migracji.

Cudzoziemcy, którzy chcą wracać przy pomocy Urzędu, powinni zgłosić się **do Biura Organizacji Ośrodków Urzędu ds. Cudzoziemców w Podkowie Leśnej - Dębaku**. Natomiast cudzoziemcy będący mieszkańcami ośrodków mogą złożyć stosowny wniosek w miejscu pobytu.

2.4. Międzynarodowa Organizacja do Spraw Migracji i program wspomaganých dobrowolnych powrotów

Międzynarodowa Organizacja do Spraw Migracji z siedzibą w Genewie (**International Organization for Migration**) jest organizacją międzynarodową, która powstała w 1951 r.

²⁰ Dz. U. 2011.261.1564. Rozporządzenie obowiązuje od dnia 1 stycznia 2012 r.

Celami organizacji, zgodnie z Konstytucją uchwaloną 19 października 1953 r.²¹, jest przede wszystkim działanie na rzecz sprawnego zarządzania migracjami z poszanowaniem praw człowieka i prawa międzynarodowego²² oraz organizowanie dobrowolnych powrotów migrantów do ich krajów pochodzenia oraz wspieranie ich reintegracji. Polska rozpoczęła współpracę z IOM w 1993 r., zaś warszawskie biuro (Polskie Biuro IOM) działa od 2002 r.²³. **Od 2006 r. realizowany jest program wspomaganych dobrowolnych powrotów.**

Program ten jest realizowany przez IOM w oparciu o **porozumienie między Ministrem Spraw Wewnętrznych i Administracji Rzeczypospolitej Polskiej a Międzynarodową Organizacją do Spraw Migracji w sprawie współpracy w zakresie dobrowolnych powrotów cudzoziemców opuszczających terytorium Rzeczypospolitej Polskiej** z 12 lipca 2005 r.²⁴ Zgodnie z areną porozumienia *roszczenie i umocnienie obecnej współpracy w sprawach związanych z organizacją dobrowolnych powrotów cudzoziemców opuszczających terytorium Rzeczypospolitej Polskiej może przyczynić się do zwiększenia skuteczności polskiej polityki migracyjnej.*

W porozumieniu zdefiniowano pojęcia *dobrowolnego powrotu* i *kraju powrotu* (art. 2 Porozumienia):

- **„dobrowolny powrót”** oznacza (...) sytuację, w której cudzoziemiec zgadza się na wyjazd z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej do kraju, którego jest obywatelem, a w przypadku, gdy taki powrót nie jest możliwy lub jeśli cudzoziemiec nie posiada żadnego obywatelstwa - do kraju, w którym ma miejsce zamieszkania, lub do innego kraju, który zgadza się lub jest zobowiązany go przyjąć, przy czym decyzja dotycząca powrotu wynika z wolnego wyboru cudzoziemca dokonanego bez jakiegokolwiek nacisku fizycznego, psychicznego lub materialnego i została podjęta na podstawie dokładnej i obiektywnej informacji o warunkach powrotu i sytuacji w kraju, do którego cudzoziemiec wyjeżdża;
- **„kraj powrotu”** oznacza to kraj, którego cudzoziemiec jest obywatelem, kraj w którym ma miejsce zamieszkania, lub kraj który zgadza się lub jest zobowiązany go przyjąć.

21 Konstytucja jest dostępna w wersji anglojęzycznej na stronie www.iom.int

22 Źródło: www.iom.pl

23 Siedziba polskiego biura IOM mieści się w Warszawie przy ul. Mariensztat 8.

24 M.P. 2006.3.46.

Przepis art. 1 porozumienia wymienia **grupy cudzoziemców, które są beneficjentami programu**. Do beneficjentów można zakwalifikować:

- cudzoziemców ubiegający się o nadanie statusu uchodźcy:
 - a) których wnioski ze względów formalnych zostały pozostawione bez rozpoznania,
 - b) którzy otrzymali decyzję o odmowie nadania statusu uchodźcy i odmowie udzielenia zgody na pobyt tolerowany;
- cudzoziemców, którzy złożyli wniosek o nadanie statusu uchodźcy, a następnie zrezygnowali z ubiegania się o ten status;
- cudzoziemców ubiegający się o udzielenie azylu w RP, którzy otrzymali decyzję o odmowie udzielenia azylu;
- cudzoziemców, którzy otrzymali decyzję, z której wynika obowiązek opuszczenia terytorium RP.

W porozumieniu nie wymieniono osób, które uzyskały status uchodźcy, mimo, że taka kategoria beneficjentów znalazła się w decyzji ustanawiającej Europejski Fundusz Powrotów Imigrantów. Powrót takich osób byłby z pewnością uzasadniony w niektórych przypadkach, zwłaszcza, gdy zmianie ulega sytuacja w kraju pochodzenia.

Zadania IOM w zakresie realizacji dobrowolnych powrotów, zgodnie z art. 4, **obejmują:**

- opracowywanie materiałów informacyjnych dotyczących dobrowolnych powrotów i niezwłoczne przekazywanie ich cudzoziemcom – potencjalnym beneficjentom;
- pomoc w uzyskiwaniu dla cudzoziemców zezwoleń i wiz związanych z wyjazdem, a także dokumentów podróży;
- zapewnienie środków transportu dla cudzoziemców w celu realizacji dobrowolnego powrotu (wyjazd z Polski, tranzyt, przejazd przez terytorium kraju powrotu). W ramach programu dobrowolnych powrotów IOM zapewnia transport do wskazanej przez cudzoziemca miejscowości, nawet jeśli leży ona z dala od głównych szlaków komunikacyjnych;
- przygotowywanie i aktualizacja materiałów szkoleniowych oraz informacji dotyczących krajów pochodzenia cudzoziemców;

- szkolenie przedstawicieli polskich organizacji rządowych i pozarządowych, w których zakresie działania znajdują się sprawy cudzoziemców.

Poza tym, na wniosek Ministra, IOM wspiera proces integracji cudzoziemców w kraju powrotu (art. 4 ust. 2). Międzynarodowa Organizacja do Spraw Migracji, na podstawie art. 4 ust. 3, ma za zadanie, w miarę możliwości, **zawieranie porozumień** z krajami tranzytowymi i krajami powrotu w celu udzielania pomocy powracającym i zapewnienia kontroli ich przejazdu przez te kraje.

Zadaniem Ministra Spraw Wewnętrznych, na podstawie art. 5 porozumienia, jest informowanie grup cudzoziemców – beneficjentów programu powrotowego wskazanych w art. 1, o możliwości dobrowolnych powrotu oraz przekazywanie IOM informacji dotyczących cudzoziemców (za ich zgodą), w zakresie w jakim są niezbędne do wykonywania zadań określonych w porozumieniu.

Na podstawie art. 6 porozumienia powołana została **Wspólna Komisja Konsultacyjna**. W skład komisji wchodzi 4 osoby: 2 przedstawicieli Ministra i 2 przedstawicieli IOM. Dodatkowo, zgodnie z art. 6 ust. 4 *w razie potrzeby Komisja może zaprosić do udziału w posiedzeniach Komisji przedstawicieli organizacji rządowych i pozarządowych, w których zakresie działania znajdują się sprawy cudzoziemców. Posiedzenia Komisji powinny odbywać się nie rzadziej jednak niż co 6 miesięcy.*

Zadanie Komisji zostały określone w art. 6 ust. 2 i obejmują:

- kontrolę wykonywania postanowień porozumienia,
- ocenę współpracy z organizacjami pozarządowymi i rządowymi zajmującymi się sprawami cudzoziemców,
- opiniowanie przedstawianych propozycji dotyczących organizacji dobrowolnych powrotów cudzoziemców.

Obowiązkiem IOM jest przedstawienie Ministrowi planu działań przewidzianych w porozumieniu (wraz z zestawieniem przewidywanych kosztów) do 31 grudnia każdego roku.

Wydatki poniesione przez IOM są refundowane przez Szefa Urzędu ds. Cudzoziemców (w stosunku do: cudzoziemców, którzy złożyli wniosek o nadanie statusu uchodźcy, a następnie zrezygnowali z ubiegania się o ten status oraz cudzoziemców

ubiegających się o udzielenie azylu w RP, którzy otrzymali decyzję o odmowie udzielenia azylu) bądź też przez **Komendanta Głównego Straży Granicznej** (w stosunku do: cudzoziemców ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy, których wnioski ze względów formalnych zostały pozostawione bez rozpoznania lub którzy otrzymali decyzję o odmowie nadania statusu uchodźcy i odmowie udzielenia zgody na pobyt tolerowany oraz cudzoziemców, którzy otrzymali decyzję, z której wynika obowiązek opuszczenia terytorium RP). Refundacja dokonywana jest na podstawie przedstawianych co miesiąc not obciążeniowych.

Ponadto IOM przedstawia ministrowi sprawozdania merytoryczne (do 31 stycznia następnego roku kalendarzowego) i finansowe (za I półrocze do 31 lipca, za cały rok w terminie 90 dni po upływie roku kalendarzowego).

Podstawowa zasada programu AVENIR to dobrowolność. Zgodnie z informacjami zawartymi w podręczniku IOM: *dobrowolność decyzji wynika tutaj z dwóch elementów: „wolności wyboru”, rozumianej jako brak wszelkich form przymusu fizycznego oraz „świadomego wyboru” (informed decision) zakładającego, że decyzja podjęta zostaje w oparciu o rzetelne i obiektywne informacje*²⁵.

Procedura realizacji wspomaganego powrotu dobrowolnego z IOM obejmuje następujące etapy:

- rozpowszechnianie informacji o programie;
- kierowanie do programu;
- potwierdzenie kwalifikowalności wniosku o udzielenie pomocy w dobrowolnym powrocie;
- doradztwo związane z powrotem (np. uzyskanie informacji o sytuacji w kraju pochodzenia);
- złożenie wniosku o udzielenie pomocy w dobrowolnym powrocie;
- organizację podróży powrotnej (w tym uzyskanie dokumentów podróży, wiz i zezwoleń);
- konsultację medyczną (zwłaszcza, gdy zachodzi podejrzenie, że stan zdrowia byłby przeciwwskazaniem do podróży);

25 Pomoc w dobrowolnym powrocie z Polski. Zasady i praktyka, IOM Warszawa 2012, s. 17.

- pomoc rzeczową przed wyjazdem (w sytuacji, gdy cudzoziemiec jest bezdomny lub nie ma żadnych środków do życia);
- wyjazd – IOM zapewnia odprowadzenie na lotnisko lub dworzec, a także w wyjątkowych sytuacjach asystę w trakcie podróży;
- pomoc reintegracyjną po powrocie;
- monitoring powrotu i misje ewaluacyjne, w trakcie których pracownicy IOM mogą spotkać się z beneficjentami projektu²⁶.

Szczególnie istotnym aspektem programu AVENIR jest zapewnienie **trwałości powrotu**. Z tego względu IOM zapewnia szeroki wachlarz środków pomocowych w **procesie reintegracyjnym**. Są to przede wszystkim:

- pomoc gotówkowa i pomoc na zaspokojenie podstawowych potrzeb – ma zapewnić możliwość zorganizowania życia w kraju powrotu w pierwszych dniach po powrocie;
- pomoc na założenie i prowadzenie działalności gospodarczej – cudzoziemcy mają możliwość przygotowania biznesplanu i otworzenia działalności gospodarczej po powrocie;
- szkolenia zawodowe;
- pomoc edukacyjna – skierowana przede wszystkim do małoletnich;
- subsydiowane zatrudnienia i staże.

Szczególną opieką obejmowane są w trakcie powrotu osoby wymagające szczególnego traktowania, czyli kobiety w ciąży, samotni rodzice z małymi dziećmi, małoletni bez opieki, osoby chore i niepełnosprawne a także ofiary handlu ludźmi.

Szczegółowych informacji na temat programu udzielają pracownicy IOM
w biurze warszawskim pod nr telefonu +48 22 538 9103
lub biurze wrocławskim +48 698 081 732
oraz stronie internetowej IOM: www.iom.pl

²⁶ Pomoc w dobrowolnym powrocie z Polski, s. 25 i nn.

2.5. Samodzielna organizacja dobrowolnego powrotu

W sytuacji, gdy pobyt cudzoziemca w Polsce ma charakter nieregularny, może on samodzielnie powrócić do kraju pochodzenia. Cudzoziemiec powinien stawić się na przejściu granicznym, informując funkcjonariusza Straży Granicznej, że przebywał w Polsce nielegalnie oraz chce dobrowolnie opuścić RP.

Osoba będąca **w procedurze uchodźczej**, która chce wyjechać dobrowolnie, powinna złożyć wniosek do Szefa Urzędu ds. Cudzoziemców o umorzenie postępowania w związku z chęcią dobrowolnego powrotu. Po odebraniu z depozytu paszportu i innych dokumentów cudzoziemiec może stawić się na przejściu granicznym. Zobowiązany jest również oddać tymczasowe zaświadczenie tożsamości cudzoziemca wydane w związku z prowadzeniem postępowania uchodźczego.

ROZDZIAŁ 3

Doświadczenia realizacji projektu

3.1. Działania podejmowane w projekcie

Projekt „Wsparcie Dobrowolnych Powrotów na Lubelszczyźnie II”²⁷ zakłada stworzenie platformy współpracy dla organizacji i instytucji zajmujących się dobrowolnymi powrotami oraz realizujących politykę powrotową. Długofalowym celem projektu ma być promocja idei dobrowolnych powrotów.

W ramach działań projektowych:

- organizowane są regularne **seminaria eksperckie (4 w ciągu roku) i szkolenia wyjazdowe (3 w ciągu roku)** poświęcone: zmianom w prawie oraz zagadnieniom z zakresu prawa powrotowego, informacjom o krajach pochodzenia, prawom człowieka oraz wymianie najlepszych praktyk pomiędzy sędziami, prokuratorami i Strażą Graniczną;
- redagowany jest kwartalny **Newsletter**, w którym omawiane są najciekawsze zjawiska z zakresu migracji europejskich – periodyk dostępny jest na stronie www.migrant.lublin.pl oraz www.panstwoprawa.org;
- prowadzona jest ogólnodostępna **Biblioteka Migracyjna** – dzięki współfinansowaniu z EFPI zbiory są wciąż powiększane – katalog zbiorów dostępny jest na stronach www.migrant.lublin.pl oraz www.panstwoprawa.org;
- przygotowywane są materiały promujące dobrowolny powrót – **broszury i ulotki** kierowane do cudzoziemców – potencjalnych beneficjentów programu powrotów dobrowolnych.

27 Okres realizacji projektu: 1 stycznia 2013 r. - 30 czerwca 2015 r.

3.2. Rekomendacje

Realizowany przez Instytut na rzecz Państwa Prawa projekt ma na celu **promocję powrotów dobrowolnych oraz uwrażliwienie na problem ochrony praw migrantów nieregularnych.**

Wierzymy, że poprzez przekazywanie wiedzy prawnej i praktycznej na temat powrotu dobrowolnego zarówno cudzoziemcom jak i instytucjom pracującym z migrantami, *voluntary returns* staną się preferowanym instrumentem polityki powrotowej.

Istotna wydaje się **promocja powrotów poprzez przykłady osób, które wróciły do kraju pochodzenia i skutecznie tam się zintegrowały** – ważne, aby przykłady dotyczyły kraju z tego samego kręgu kulturowego, z którego pochodzi cudzoziemiec.

Cudzoziemcy potencjalnie zainteresowani dobrowolnym powrotem powinni mieć również dostęp do bezpłatnego poradnictwa prawnego, ale także do sprawdzonych i szczegółowych informacji na temat sytuacji w kraju pochodzenia. Stąd też działania w ramach naszego projektu skupiają się na organizacji szkoleń dla przedstawicieli SG, UDSC i innych instytucji z zakresu komunikacji międzykulturowej i sytuacji w krajach pochodzenia migrantów, takich jak rejon Azji Centralnej i Kaukazu oraz Federacji Rosyjskiej.

Wykaz aktów prawnych i dokumentów

- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 513/2014 z dnia 16 kwietnia 2014 r. ustanawiające, w ramach Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego, instrument na rzecz wsparcia finansowego współpracy policyjnej, zapobiegania i zwalczania przestępczości oraz zarządzania kryzysowego oraz uchylające decyzję Rady 2007/125/WSiSW (Dz. Urz. UE L 150/93 z 20 maja 2014 r.)
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 514/2014 z dnia 16 kwietnia 2014 r. ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Funduszu Azylu, Migracji i Integracji oraz instrumentu na rzecz wsparcia finansowego współpracy policyjnej, zapobiegania i zwalczania przestępczości oraz zarządzania kryzysowego (Dz. Urz. UE L 150/112 z 20 maja 2014 r.)
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 515/2014 z dnia 16 kwietnia 2014 r. ustanawiające, w ramach Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego, instrument na rzecz wsparcia finansowego w zakresie granic zewnętrznych i wiz oraz uchylające decyzję nr 574/2007/WE (Dz. Urz. UE L 150/143 z 20 maja 2014 r.)
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 516/2014 z dnia 16 kwietnia 2014 r. ustanawiające Fundusz Azylu, Migracji i Integracji, zmieniające decyzję Rady 2008/381/WE oraz uchylające decyzje Parlamentu Europejskiego i Rady nr 573/2007/WE i nr 575/2007/WE oraz decyzję Rady 2007/435/WE (Dz. Urz. UE L 150/168 z 20 maja 2014 r.)
- Wersja skonsolidowana Traktatu o Unii Europejskiej (Dz. Urz. UE C 326/13 z 26 października 2012 r.)
- Wersja skonsolidowana Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz. Urz. UE C 326/47 z 26 października 2012 r.)
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/115/WE z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie wspólnych norm i procedur stosowanych przez państwa członkowskie w odniesieniu do powrotów nielegalnie przebywających obywateli państw trzecich (Dz. Urz. UE L 348/98 z 24 grudnia 2008 r.)

Wykaz aktów prawnych i dokumentów

- Decyzja nr 575/2007/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 maja 2007 r. ustanawiająca Europejski Fundusz Powrotów Imigrantów na lata 2008–2013 jako część programu ogólnego „Solidarność i zarządzanie przepływami migracyjnymi” (Dz. Urz. UE L 144/45 z 6 czerwca 2007 r.)
- Ustawa o cudzoziemcach z dnia 12 grudnia 2013 r. (Dz. U. 2013.1650)
- Ustawa o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium RP z dnia 13 czerwca 2003 r. (Tekst jedn.: Dz. U. 2012.680)
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 10 listopada 2011 r. w sprawie wysokości pomocy dla cudzoziemców ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy z 10 listopada 2011 r. (Dz. U. 2011.261.1564)
- Porozumienie między Ministrem Spraw Wewnętrznych i Administracji Rzeczypospolitej Polskiej a Międzynarodową Organizacją do Spraw Migracji w sprawie współpracy w zakresie dobrowolnych powrotów cudzoziemców opuszczających terytorium Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 12 lipca 2005 r. (M.P. 2006.3.46)
- Dokument Program Sztokholmski – Otwarta i bezpieczna Europa dla dobra i ochrony obywateli (Dz. Urz. UE C 115 z 4 maja 2010 r.)
- Fundamental Rights of migrants in irregular situation in the European Union, FRA 2011*, raport dostępny jest na stronie internetowej Fundamental Rights Agency – www.fra.europa.eu
- Polityka Migracyjna Polski – stan obecny i postulowane działania*. Dokument przygotowany przez grupę roboczą ds. przygotowania Strategii Migracyjnej Polski, powołaną w ramach Zespołu do Spraw Migracji, przyjęty przez Zespół do Spraw Migracji podczas posiedzenia w dniu 20 lipca 2011 r., zaktualizowany wg stanu na dzień 8 marca 2012 r. Dokument jest dostępny w Biuletynie Informacji Publicznej MSW – www.bip.msw.gov.pl
- Pomoc w dobrowolnym powrocie z Polski. Zasady i praktyka*, IOM Warszawa 2012.
- Programmes and strategies In the EU Member States fostering Assisted Voluntary Returns to and Reintegration in Third Countries*, European Migration Network, March 2011, dostępny na stronie www.emn.intrasoft-intl.com

INSTYTUT NA RZECZ PAŃSTWA PRAWA jest organizacją pozarządową utworzoną przez polskich i amerykańskich prawników na przełomie 2001 i 2002 r. Misją Instytutu jest podejmowanie działań prowadzących do pełniejszej realizacji zasady państwa prawnego zawartej w art. 2 Konstytucji RP.

Instytut prowadzi poradnictwo prawne dla cudzoziemców w dwóch blokach programowych:

- **Program Migracyjny** adresowany jest do cudzoziemców, którzy legalnie przebywają na terytorium RP i potrzebują pomocy w zalegalizowaniu pobytu lub prowadzeniu innych swoich spraw
- **Program Uchodźczy** kierowany jest do osób ubiegających się o status uchodźcy lub tych, które otrzymały jedną z form ochrony międzynarodowej

Wsparcie Dobrowolnych Powrotów na Lubelszczyźnie II

ISBN 978-83-62551-52-1

Projekt współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Powrotów Imigrantów i budżetu państwa